

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbízásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgymn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadó-hivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.
Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.		

Kevély ember, egykor te is meghalsz...

Emlékszel-é?

Együtt indultunk az életnek; én, a puszták fia, kinek tekintete a végtelenben járt s té, bérckoszorúzza völgyek szülőtte. Engem vágyaim messzire sodortak; téged az élet gondja a röghöz kötött. Én az eszmék világában éltem, lelkem lángolt — és kiégett; téged az erdők zúgása, barázda hasadás, a felkelő nap s a friss levegő hosszú életre táplált.

Emlékszel-é?

Lelkem tüzvészének összeomló ábrándüszkei engem agyonnyomtak; s te — kacagva hagytad ott ekéd szarvát. Nem volt egyetlen szavad hozzám. Sirtam sorsom korbácsütései alatt s te meg nem szántál. Átkozódtam s te elléptél fölöttem. Rám éj borult s te mentél a fölkelő nappal. Én haldoklom s rád most mosolyog az élet.

Isten veled! A mi útaink elváltak.

Én megyek meghalni, mert az én sorsom a feltámadás. Téged ünnepelek az élet s nem fogsz ráérni egyetlen könnyet ejteni értem.

Isten veled!

De én, az örök élet, mondom: kevély ember, egykor te is meghalsz...

Borbély István.

Az unitárius egyház alapítványainak ismertetése.

Mint egy zenei műven az alampelódia, úgy vonul végig az unitárius egyház történetén a hívek áldozatkészsége.

Tiszteletet parancsoló és legendaszerű az az áldozatkészség, mellyel az unitárius hívek időnként az egyház segítségére jöttek.

Ha nem hinnénk abban, hogy az emberiség csakis az erkölcs jegyében fejtheti ki szellemi és gazdasági életét és így az egyházaknak az emberiség kulturális fejlődésében történelmi hivatása van, erre a meggyőződésre kell hogy jussunk, ha az unitárius egyház történelmét lapozzuk és azt látjuk, hogy valahányszor az egyház hajója a politikai viharok és üldöztetések között zátonyra jutott, az Isteni gondviselés mindig adott az egyháznak egy-egy férfit, kinek megingathatatlan, fanatikus hite törhetetlen akarateréje, fényes jelleme, vagy hősiesség áldozatkészsége az egyház hajóját újra csendes vizekre vezette.

Ez nem lehet véletlen! Ebben az unitárius egyház történelmi hivatását kell látnunk, amely hitet, erőt, kitartást és bizalmat kell hogy adjon a jövőre nézve is.

Ettől a gondolattól áthatva, ismertetni kívánjuk az unitárius egyház alapítványait és pedig lehetőleg az alapítók végrendeletének szó szerinti közlésével, mert a nagyok szelleme egyrészt erkölcsi példányképpül szolgálhat, másrészt a nagyok emlékének megbecsülése a jövő egyik biztos záloga,

Az egyházi alapítványok között egyik legjelentékenyebb az Augustinovics Pál alapítványa.

Augustinovics Pál alapítványa.

Augustinovics Pál*) a Lengyelországból a XVII. században az unitárius üldöztetések elől ide menekült Augustinovics-család ivadéka Atyja unitárius lelkész volt, ő a szegény unitárius család gyermeke szorgalmával, képességeivel, jellemességével a legmagasabb polgári tisztéseket érte; az erdélyi kir. tábla ítélő-mestere, majd főkörmányszéki tanácsos volt, míg utóbb az erdélyi főszámvévőség elnökévé választott és egyházi téren is a legmagasabb kitüntetés érte, amennyiben 1832-ben főgondnoknak választott meg.

A törhetetlen jellemű, fanatikus hitű és vallásos lelkületű Augustinovics Pál úgy látszik, a szerény papi lakból hozta magával az egyház szeretetét és a mély meggyőződésen alapuló vallásos gondolkozást, mert nemcsak, hogy egész életét a haza önzetlen szeretete és a mély vallásosság jellemzik, de ennek a két eszmének classicus kifejezője 1837-ben kelt végrendelete, melyben az unitárius egyházat tette meg általános örökösének.

Olyan megható és felemelő az a hazaszeretet és az a vallásosság,

*) Életrajza megjelent Buzogány Árontól a Keresztény Magvető 1868. évi IV. kötetében.

mely a végrendelet soraiban megnyilvánul, hogy az igaz, vallásos férfi jellemzéseként szóljanak saját szavai :

Hálaadó szívvvel köszönöm a Mindenható Jó Istennek, hogy étellel megáldott, s azt ennyi időkre terjedni engedte. Alattvalói hódoló tisztelettel köszönöm Fenséges Jó Fejedelmemnek királyi kegyelmét, melynek engemet is hű Alattvalói közül részesévé tenni és közelebbről az ezen Nagy Fejedelemségi Fő Kormányzók Tanácsosává és a tartományi számvevő Hivatal Elnökévé kegyelmesen kinevezni méltóztatott. Bár napjaim lehetnének még a Jó Isten kegyelméből, hogy ezen hivatalomban is, kedves Jó Hazámhoz buzgó szeretetemet, — kegyes Fejedelmemhez tántoríthatatlan hűségemet bebizonyíthatnám, — hogy kedves Barátainnak, polgártársaimnak még tovább is szolgálatajokra lehetnék, — de ugy látom, hogy mostani betegségem kimenetele kétséges, — kétséges életem további megtarthatása, — kétséges, hogyha javaim felől, melyek tulajdon szerzeményeim, nem rendelkezem most, tehetem e azt későbbben, vagy sem, — amit pedig elmulasztani teljességgel nem akarok. — Azért nyujtsa bár a Jó Isten életemet több időig, melyért hálálkodni nem fogok megszűnni, — vagy vegye el életemet, a min megnyugszom, legyen meg az ő Felsége szent akarata mindenekben, — mostan gyenge állapotban ugyan, de még hála a Jó Istennek, ép elmével és lélekkel, mindennemű javaimra nézve, lehető dispositióimat ezennel megsemmisítvén, következőket rendelem. A halálom esetében, mint utolsó akaratomat, rendelésemet mulkhatatlanul teljesíttetni kívánom.

Az ezen Nagy Fejedelemségbeli Nemes Unitárius Státus szegény sorsát tekintvén s azok lífjainak, mind a tudományokban, mind a moralitásban leendő jobb módali neveltetésök tévén eleitől fogva fő célom, ezt a Nemes Unitárius Státust hagyom universalis haeresemnek.

A volt célom, hogy leveleimet tökéletesen rendbe szedve, azokból dolgaim állását tisztába téve, s a Nemes Unitárius Status nevezetesebb szükségéit is, hitem sorsosaival egyetértőleg — tekintetbe véve, ezekhez képest tégyem pontonként meghatározva rendelkezéseimet: de elkezdett munkámban előbb Hivatalom foglalatosságai, későbbben Kolozsvárról eltávozásom miatt eddig bé nem végezhetvén; most pedig arra leveleim távolléte, s gyengélkedő állapotom miatt, egész teljességében ki nem terjeszkedhetvén, — minekutánna Guberniális Cancellista Bölöni Farkas Sándornak, Concept Practicansok Körmötzi Józsefnek és Fekete Sámuelnek akaratomat már több ízben kijelentettem, tudva van előtük célom, s az ők egyenességökben, belső megnyugvással vagyok, hogy hátra maradó vagyonomról, mostani meghatalmazásomnál fogva úgy fognak rendelkezni, mintha magam volnék életbe, — ezt előrebótsátva :

1-őben. A Ladamosi jószágomat, minden hozzátartozóival s ahhoz tartozó Nemes Zaránd vármegyei rész jószágokkal, kedves barátom Bölöni Farkas Sándor, Körmötzi József és Fekete Sándor adminisztráltassák, — annak jövedelméről minden esztendőben számadást három példányban készíttessenek, melyből egy az Ad-

minisztrációnál maradván, egy példányt a Consistóriumnak küldjenek fel, egyet pedig a Bibliothekába tegyenek be, hogy láthassa az ifjuság is intézetem miként szakrálását. A jószág tiszta jövedelmének az irt Nemes Unitárius Státus minő köz intézeteire, vagy szükségére leendő fordittását a kinevezett Administratorok együtt közértelemmel hárman határozzák meg és az, az e szerént meghatározott célra fordittassék in perpetuum, — mi is ha a Consistorium által nem observáltatnék, azonnal egész hagyományom szálljon a Kolozsvári Unitária Ekklesiára. Nevezett Barátainknak, a mint szóval többször kijelentettem, lelkekre kötöm, hogy nékem szivemen leginkább feküvén a Kolozsvári Nemes Unitaria oskolában a tudományos és erkölcsi nevelés jobb lábra állítása, tehát vagyonom mi célokra fordítása elhatározásában ezt tartsák lelkiismeretesen szemek előtt.

5-ör. Egész Bibliothecámat hagyom a Kolozsvári Unitarium Collégium Bibliothecajanak.

6-or. Capitalissáimat hagyom a Kolozsvári Unitarium Collégiumnak, azoknak mostanig restantiában lévő interesseit az Administratio bevévén, ossza ki a körülöttem fáradozóknak, — folyó interesseket vegyék az Administratorok életedig, — következőleg pedig annak mi célra fordittását meghatározván az Administratio, azok mindég azon célra fordittassanak a Collégium Elöljárói által in perpetuum.

Ezen utolsó akaratom és rendeléseimnek minden pontjaira nézve való tökéletes teljesedésben vétetésére pedig kérem Jó Kormány Széki Titoknok Énlaki Méltóságos Sala Mihály, és Tkts Sz. Királyi Lajos Urakat, Nagy-Szebenben, Octóber első napján, az ezernyolcszázharminchetedik esztendőben.

Augustinovic Pál, s. k.

A végrendelet által kinevezett adminisztrátorok Bölöni Farkas Sándor, Körmöczi József és Fekete Sámuel 1841-ben megcsinálták Augustinovic Pál szellemében az alapítvány kezelésére és a jövedelem mikénti felhasználására nézve a szabályzatot, melynek lényege a következő:

Az alapítvány jövedelme el nem költendő, hanem abból 10.000 frt.-os tőkék képzendők és csak ezen tőkék kamatainak $\frac{5}{6}$ -a használható fel az egyházi közszükségletek fedezésére, $\frac{1}{6}$ -a pedig az alapítvány javára örök időkre tőkésítendő.

Ez a végrendelet bámulatos és örök példája annak, hogy mit tehet a bölcs és okos előrelátás és hogy az örök életű intézmények életében a legkisebb csemete is terebélyes fává nőhet, melynek gyümölcsei a késői századokat is táplálni tudják.

Az ismertetett rendelkezés mellett az eredetileg 300 holdat kitevő ladamosi jószág a jövedelmeiből képzett tőkékből eszközölt vétel után, ma mint a ladamos-alamori alapítványi birtok mintegy 3000 hold kiterjedésű és azon felül az alapítványnak még készpénzvagyonja is van, úgy hogy ez alapítvány ma egyik legjelentékenyebb alapítványunk, mely az egyházi és iskolai közszükségleteket fedezi és a mely a végrendelet által rendelt állandó növekedésével hivatva van az unitárius egy-

házat képessé tenni arra, hogy megfelelhessen azon történelmi elhivatásnak, mely az emberiség kulturális fejlődése terén az egyházra vár.

Azért Augustinovic Pál emléke minden unitáriusnak szent öröksége és egyénisége, jelleme és alapítványa erkölcsi eszményképe lehet minden igaz embernek.

(Folytatjuk.)

Legyünk hát őszinték ...

Az „Unitárius Közlöny“ 1920 november-decemberi számában dr. Ferenczy Géza főgondnok úrtól megjelent „Egy őszinte szó“ cikket igaz örömmel olvastam és pedig azért, mert egyházi életünket érdeklő olyan dolgok vannak benne, melyek, immár égetően sürgős megoldást várnak.

Azt mindnyájan látjuk és tapasztaljuk, hogy a milyen meleg érdeklődés és bizalom nyilvánult meg a háboru elején a templom és belső emberek iránt, épen anyira elhidegült a nép mindkettőtől a forradalom és az ujkor alatt. Azt is látjuk, hogy az ifjabb nemzedék — a melyik a háború alatt nem volt itthon és nem látta a belső ember fáradhatatlan és önmegtágadó munkáját, a templom építő és vigasztaló erejét — ez az ifjabb nemzedék „a belső emberek munkaértékét“ a különböző országokból, táborokból hozott, a forradalom alatt felszabadult és azóta meg nem fékezett izzó szenvedély szemüvegén keresztül „értékeli“ s igen természetes, hogy a végeredmény a belső ember iránti gyűlölet és a templom iránti gyűlölet és a templom elhanyagolása s mindkettőnek becsmérlése. Ezt tehetik büntetlenül. Mert jól jegyezzük meg, hogy egy olyan kiforrotlan világban élünk jelenleg, a melynek társadalmában senki se találta még meg a maga helyét, a honnan biztosan foghatna a jövő építéséhez. Az a szeretlen kapkodás, mely ennek a világnak sajátsága, az embereket az egyik szélsőségből a másikba dönti. Az emberi lélek is keresi a helyet, ahol megpihenhetne és teremő-építőmunkához foghatna, de nem tudja megtalálni a kivezető utat ebből a chaoszból.

Maga a Főgondnok úr is csak azt állapítja meg, hogy: „Valahol hiba történt, valahol hiba van!“ De hogy a hiba a belső emberekben van e, vagy a teológiai akadémia nevelési rendszerében? — nem tudhatjuk.

Ürmösi József lelkész úr a Közlöny következő számában már határozottan megállapítja, hogy a baj oka: „lelkészkarunk többségének közönyössége“ a socialis munka és egyházi missio iránt; valamint a teológiai akadémia nevelési rendszere. A socialis munka és egyházi missio alatt — expressis verbis — az Unitárius Szószék és az unitárius naptár, valamint az általa kiadott socialis művek megrendelését, pártolását, terjesztését stb. érti.

Hát hiszen ez is lehet socialis munka és akkor is teljesíthet az a lelkész egyházi missiot, amikor hasznos és értékes műveket megrendel, ismeretterjesztő lapokba, évkönyvekbe cikket ír, csak hogy ehhez az írásművészet isteni adománya kell; meg aztán sokan csak akkor szeretnek írni, amikor van, hogy mit írjanak és a ki nem ír, vagy az írott dolgokra nem fizet elő, az még nem vádolható a socialis és belmissioi munkát illetőleg, közönyösséggel, mert annak a lelkésznek socialis és cura pastoralis csendes munkája az ő kicsiny és szerény körére nézve lehet épen olyan

áldásos, mint a zajtalanul, észrevétlenül lehulló harmat a szomjazó növényzetre.

A lelkész socialis és cura pastoralis munkája első sorban is abban a kis körben, az ő egyházközségében kell, hogy megteremje áldásos gyümölcsseit, mert ez az ő közvetlen munkatere. Itt kell hogy megtalálja azt az utat, melyen leghamarább és legbiztosabban eljut híveinek lelkéhez.

És épen itt van az a pont, a melynél jelenleg legjobban meg van bénítva a működés. És ennek a nemcsak megbénított, de sok helyen teljesen megállított socialis és cura pastoralis munkának a következménye aztán az, hogy a hívek a lelkész fizetésénél első sorban azt vizsgálják: ha vajjon arányban áll-e a fizetés a munkával?

Nem mondom, talán még a mostani körülmények között is végezhet eredményes és a fizetésénél aránytalanul értékesebb munkát az olyan tisztán magyar, vagy unitárius községben működő lelkész, a hol mindenféle vezetés és socialis intézmény az eddigi vezetők kezében, maradt; de a legminimalisabb tevékenységre zsugorodik össze működése annak a lelkésznek, aki vegyes ajkú községben kell, hogy teljesítsen szolgálatot és végezzen socialis munkát. Itt mindenféle socialis intézmény: község, gazdakör, szövetkezet stb. új vezetők kezébe csúszott. Az előbbi helyen működőknek fogalma sincs arról a féltékenységről, mely a jelzett socialis intézményeknél, iskolázatásnál stb. megnyilvánul. Teljesen meg van bénítva minden socialis működés, sőt a szorosán vett cura pastoralist is irritanda működésnek tekintik sok helyen. Aztán a lelkész testi épségének megóvása, családi nyugalmanak megtarthatása s a hívek békéjének biztosítása végzett is kénytelen körében a legminimalisabb munkát végezni. Ez az oka aztán annak, hogy a fizetés rendezésénél előtérbe tudul az a gondolat, hogy a munka nincs arányban a legkisebb fizetéssel sem. Az ilyen helyen csak tapogatozik az lelkész, mert a régi nyomok elvesztek, újakat pedig senki se tud mutatni a viszonyok rendezetlensége miatt. Azt hiszem, hogy a vegyes ajkú vidékeken lakó lelkészek mind érzik ezt és érzi maga az egyházi főhatóság is, mert nem tud adni semmi olyan utasítást, mely ismét normális kerékvágásba zökkentse az egyházi életet és „a belső ember és hívő közötti teljes érzelmi bensőséget megteremtse.“

Én tehát nem annyira a lelkésznek közönyösségében látom az okát annak a szomorú állapotnak, melyben a mi egyházi életünk van, mint inkább abban a kényszer helyzetben, a mely sok helyen teljesen utját vágta minden socialis és belmissioi munkának.

Ez azonban nem akar mentsvára lenni az ezen a téren teljes passivitásnak, csak épen megvilágosítása valódi tényállásnak és dokumentálása annak az igazságnak, hogy a Szószék, vagy naptár megrendelése még nem olyan socialis és belmissioi munka, mely kimeríti ezeknek fogalmát, mélységeit.

Hogy aztán a teológiai akadémia nevelési rendszerében is lehetnek hibák — különösen a lelkészkezdés gyakorlati oldalát tekintve — nem vonom kétségbe; azonban az itt nyert útmutatás is csak a gyakorlati életben lesz érték.

A Közlöny f. évi 2-ik számában „Őszinte öregnek“ megjegyzései sok és az egyházi életben gyakran súlyosan tapasztalt igazságot tartalmaznak. A mai világban — úgy tetszik — mintha nem annyira a műveltség világitana, mint inkább az anyagiasság. Bár csak ephemer jelenség lenne

ez. Az államilag jól dotalt tanítókéntorok — tisztelet a kivételnek! csak lenézik a koldus nyomorultul tengődő lelkész, akinek — különösen a kepeváltás helyeken — csak papiroson van meg az ujabban megállapított fizetése is. Ennek következtében a család anyagi gondjai között bizony kicsi legény a nép szemében az a lelkész, hiába van meg a kítünő képessége; azért az ő szegénysége nyomasztóan hat minden tevékenységnél és a socialis működése oda gravitál, hogy a családját fentarthassa, gyermekit neveltehesse, ruházhassa s a mindennapi kenyeret kiverejtékezhesse. Ez a tevékenysége pedig nagyon sok időt elrabol a socialis és belmisi működésétől.

Szomorú látvány az egész éven át szántó, kaszáló, kapáló, fahordó belső ember, bármennyire nemes és nemesítő is a munka, de az ezen a terén foglalatokodó belső ember — különösen a lelkész — mégis csak sokat veszít az ő nyibusából és az anyagiak megszerzethetése végett egy egészen más — és az ő hivatalának szinte ellentétes téren gyümölcsözeti testi és szellemi erőt.

Bizony, ha saját portánkon túl is szemlélődünk sok olyan jelenséget látunk, a mely egyházi életünk sokkal nagyobb betegsége most, mint volt valaha. Ezeknek gyógyítását a viszonyok konszolidálódása fogja meghozni.

Addig is pax nobiscum!*)

Aranyosi.

Az unitárius prédikáció.

Hosszú szünetelés után Ürmösi József homoródszentpáli lelkész afia ügybuzgósága folytán újra megjelent az „Unitárius Szószék”, lelkészeinknek ez a régi, derék folyóirata. Örömmel fogtam e legfrissebb (XIV.) kötet olvasásához, mert jól esett a rég nem látott ismerőssel elfoglalkoznom. Aztán hajtott a kíváncsiság is megtudni, hogy vajjon van-e nyoma az unitárius prédikáción az elmúlt világrendítő eseményeknek? Vajjon az unitárius prédikációra és imára, mint irodalmi műformára, volt-e hatással a léleknek mai nagy megrendülése, melyhez fogható csak a görög-római pogány világ bukását átélt keresztények lelke érezhetett. Aztán érdekelt az is, hogy vajjon lelkészeink minő álláspontot foglalnak el a prédikációírás és szóközi beszéd mai problémáival szemben. Hiszen tudvalevő, hogy a mind hangosabb egyházi reformtörekvések külföldön legerősebben épen a prédikáció mai formájának megváltoztatását és „ korszerűbb ” egyházi beszédek tartását sürgetik.

Mint a szerkesztői fogásokkal ismerős olvasó, először is a Szerkesztő „Szemlé”-jére voltam kíváncsi, gondolván, hátha itt kapok tájékoztatást

*) Szeretnők, ha e hozzászólás a vitát nem vinné át a személyeskedés terére. Írója a legjobb indulattal és tárgyilagossággal akart szólni, épen ezért az olvasó is szíveskedjék hasonló jó indulattal és tárgyilagossággal olvasni. Az Ürmösi J.-ra vonatkozó reflexiók azonban egyoldalúak, mert Ü. J. afia is *egyetemesebb* szempontokat tartott szembe előtt akkor, amikor a „nem törődömség” illusztrálására saját egyéni tapasztalatait említette meg.

A lényegét nézzük, ne csak a szókat s akkor nagy dolgokban is megértjük egymást.

Szerkesztő.

fennt említett kíváncsiságaimra. A Szerkesztő beköszöntője valóban tartalmas, ügyes. Azt tudatja, hogy eddig volt ahogy volt, ezután azonban a hosszadalmas, részletesen kidolgozott prédikációk helyett „beszédvázlatokat” szeretne közölni. A jó vázlat — úgy mond — jobb segítség a még olyan szépen kidolgozott kész beszédnél. „Az ilyen beszédek nem szolgálják a gyakorlati célt.” A vázlatközlés célszerűségét készséggel elismerem, azonban mindjárt ideírhatom, hogy az én részemre, ki nem vagyok pap, de azért szívesen olvasok egyházi beszédeket, a vázlat bizony nem elég. Nekem az egész beszéd kell. Ebben persze semmi különös kívánság nincs s a Szerkesztővel bizonyára békésen meg is fogunk egyezni. Írassa a Szerkesztő minden beszéd elé, vagy jegyzetben alája a beszéd vázlatát (dispositio) s mind a ketten ki leszünk elégtve. Igéri aztán a Szerkesztő, hogy német és angol beszédeket is fog közölni a külföldi beszédiródlalom jelen állapotának megismertetése végett. Ez valóban dicsérendő gondolat. Valamint az is, hogy a hazai magyar nyelvű egyházi beszédiródlalomról rendszeres ismertetéseket fog közölni.

Tervekben és ígéretekben a Szerkesztő tehát nem fukar s ha a szerencse nem hagyja el, hiszem, hogy folyóiratával nagyértékű egyházi hivatást fog teljesíteni. Hanem az ígéretekből én e soraim elején említett érdeklődéseimre nem sok felvilágosítást nyertem s így kénytelen voltam magam összeállítani az unitárius prédikáció jelenlegi állapotának a rajzát.

A prédikáció azóta sokat veszített jelentőségéből, amióta a bibliát nemcsak templomban lehet olvasni, hanem otthon is. Azelőtt a pap orákulum volt, mert csak ő ismerte a szentírást. — Ma minden buzgó keresztény ember ismeri azt. Régen a prédikáció tulajdonképen bibliamagyarázat volt. Ma ennyi nem elég. Ma valami más tartalom kell. Ime, ez a modern prédikáció főproblémája.

Öreg papjaink még úgy tudják, hogy a pap a szószéken tanító kell, hogy legyen, ki mindenik beszédében leckét ad hallgatóinak a keresztény erkölcsstanból. Péterfi Dénes azt tanította, hogy a keresztény egyházi beszéd tartalmára nézve az a mű, mely rövid térben megoldása mindazoknak a nagy kérdéseknek, melyek az emberi gondolatot foglalkoztatják, milyenek a lét titokzatossága, a világ és a rossz eredete, az élet és halál rejtélye; tehát a pap a keresztény életbölcseletnek magyarázója, aki nem tanít, hanem profétai ihlettel kijelent. Niebergall, a heidelbergi egyetemen a gyakorlati lelkészkeskedés tanára, legújabb ide vonatkozó munkájában azt írja, hogy a modern pap művész s feladata a szószéken nem ugyanaz, mint az iskolában tanító tanáré, az sem feladata, hogy filozófus módjára megoldja a lét nagy kérdéseit. A modern pap a szószéken annak a lelki hangulatnak felkeltője, amely hangulatban a lélek önmagába száll s papi vezetés nélkül Istenéhez közeledik.

E sokféle véleményhez egy csomó más irányú vélekedés járul. A franciák megkülönböztetnek városi és falusi prédikációkat; az inkább az értelemnek szól s közeli rokonságban áll a régi dogmatizáló beszéddel, ez nem fejteget, hanem axiomákat szuggerál. A szuggesztió ereje az előadó szónok képességeitől függ. A németek általában társadalmi csoportok szerint különböztetik meg az újabb beszédeket s mindenik társadalmi osztály részére s az osztályokon belül az egyforma hivatásuaknak lehetőleg külön-külön beszédeket mondanak. E specializálásnak meg-

okolása az, hogy az emberek figyelemköre foglalkozásuk szerint változó, változnia kell tehát a figyelmet lekötni akaró beszédnek is. Az amerikaiak egészen új gondolatot vetettek föl: arról prédikáljon-e a pap, ami a hallgatóságot érdekli, tehát ami részére érdekes, vagy pedig arról, ami őt kell, hogy érdekelje. Amely kérdés mögött alattomban az a kérdés lappang, hogy a prédikátornak tanítania avagy szórakoztatnia kell-e hallgatóit? A prédikáció problémája kétségtelenül az angoloknál a legszabadelvűbb: objektív vagy szubjektív legyen-e a beszéd, s maguk általában azon nézet felé hajlanak, hogy a modern prédikátor csak úgy számíthat sikerre, ha beszédének legfontosabb tétele személyes élmény; a bibliára való hivatkozásnál meggyőzőbb, ha a pap saját maga vagy hívei személyes sorsára hivatkozhat.

Ime, mennyi probléma fűződik a modern prédikációhoz.

Pedig mindez csak egyik része a problémáknak, mert ép ilyen nagy számmal vannak a másik csoportban is problémák. Ez a másik problémacsoport arról szól, hogy minő hely, minő viszony illeti meg a beszédet az egész istentisztelet keretében. — Régen a beszéd volt a protestáns istentiszteletnek középpontja. Ez volt maga a mindenkori kijelentés. Minden egyéb csak másodrendű dolog. Ma már úgy kezdik ezt a kérdést felfogni, hogy az egész istentisztelet egyetlen egy aktus, melynek keretén belül a részeknek harmonizálni kell. Tehát a beszéd tárgya, terjedelme és stílusa a könyörgéshez és a közénekhez kell, hogy alkalmazkodjék s megfordítva. Ez gyakorlatilag azt jelentené, hogy a papnak és a kántornak tervszerűleg kell megállapítani az istentisztelet tonusát. E tonusnak attól kell függnie, hogy minő célt kíván elérni az istentisztelet. A közének dallama nem ellenkezhethet az ima hangulatával. Moll-hangulatú könyörgésre nem következhet dissonans zenéjű közének. A harmonia a fő az istentisztelet részei között. E kívánalom a prédikáció reformját az istentisztelet reformjához fűzi s általában a művészi elvek érvényre juttatását célozza.

A harmadik problémacsoport ismertetését mellőzöm s csupán annyit említek meg róla, hogy lényege a következő: hány beszédet mondjon egy pap egy évben? 52 új és korszerű modern beszédet írni évenként akkora művészi képességet tételez fel, amekkorával nem közönséges, de kiválónak nevezett pap sem rendelkezik. Ha pedig kevesebbjük az eredeti prédikációk számát, kérdés marad, hogy mennyire szabad csökkeníteni? Bármily érdekes volna e problémacsoportnak részleteit elsörolnom, ezuttal mégis elhagyom. A mi szegényes anyagi viszonyaink általában csak egy paptartást bírnak meg egyházközségenként. A modern követelmény szerint pedig legalább két lelkész kellene mindenhova, mert egy prédikációnak kétszer való elmondása — kérdőzés a kathedrában, mit hivatalból üldözni kellene.

Az előttem levő legfrissebb Unitárius Szószékben az imákon kívül, melyekről most nem kívánok szólni, hat prédikáció van s így ez a füzet, a dolog természeténél fogva, nem mutatja meg azt, hogy a fentt vázolt törekvésekhez mit szólnak papjaink. Azonban az Unitárius Szószéknek előbbi számaiból, a Keresztény Magvetőből s másutt megjelent beszédekből, személyes tapasztalataimból s megbízható információk alapján mégis meg tudtam állapítani, hogy az egyházi beszédhez fűződő reformtörekvések az unitárius prédikációt is lényegesen átalakították. Ma

már nem egyformán prédikálnak orátoraink, hanem többféleképen. Egy részük még ragaszkodik a történeti hagyományokhoz, más részük ujítani akar; van, ki a prédikáció valódi tárgyát keresi; van, ki a formák művésze; vannak hármas felosztású beszédek s vannak költeményszerű prédikációk, melyek egyetlen részből állanak. Papjainknak egy része a kathedrában a mindennapi életnek pongyola beszédmódját utánozza, más része a díszes, virágos stílust kedveli; van, kinek egész beszéde csupa frázis, mások a kothurnusos beszédmódot kedvelik, kevés szóval pathetikusan sokat mondani. Aztán a hanghordozás dolgában is nagy változatosságot találunk. Ismerek papot, ki nyugodt, természetes hangon beszél, más szónokot, harmadik kiabál; van olyan, ki kellemesen csengő hangját öntudatosan igyekszik összhangba hozni beszédének tartalmával s van olyan, kinek nincs érzéke a hanghordozás művészetéhez. Vannak modorosan gesztikuláló papjaink és vannak kézmozdulatnélküliek. Van, ki az amerikaiak mintájára ökölrel hadonáz, s van, ki örökké fenyegetőzik. Leggyakoribb kézmozdulat a zárt tenyérrel való levegőbe bökdösés. E külsőségek gyakran öntudatlanok, csinálja őket a pap, mert beszélés közben nekipezdült temperamentuma a kézmozdulatokban is kifejezésre akar jutni. Ismerek azonban kiváló unitárius szónokot, ki tükör előtt szokta beszédeinek előadását megtanulni.

Ha tipikus csoportokat akarnánk megkülönböztetni a ma divatos unitárius prédikációk között, úgy a következő három csoportot választanók külön:

1. *Értekező (apologetikus) beszédek.* Ez a legrégebb formája az unitárius prédikációnak. Már Dávid Ferenc ilyen beszédeket mondott. Az értekező beszéd s az értekezés között alig van különbség; mind a kettő valamely axiomatikus tételt fejteget és pedig lehető hosszán és részletesen. A ma divatos értekező beszédek Channing hatását mutatják, kit nálunk legtöbb eredetiséggel Ferencz József püspök úr vett mintául. A püspök úr prédikációinak e sajátos formáját a külső (egyház történeti) körülmények magyarázzák legjobban. Amikor ő még kolozsvári prédikátor volt, egyházunknak hittana jóformán ismeretlen volt a (templomba nem járó) nagy közönség előtt s amit ismertek is belőle, az nem volt egyéb a Szentábrahámi-féle theológiánál. A Szentábrahámi által legjobban képviselt unitárius theologia helyére éppen Ferencz József (akkor: Ferencz Józsi) állította a Dávid Ferenc által legutoljára hirdetett morális theológiát, amely az isteni dolgoknak erkölcsi vonatkozását hangsúlyozza s az emberi cselekedetekkel kapcsolatban az egyéni felelősség hitét hirdeti a krisztusi megváltás dogmája helyett. Korszakalkotó újítás volt ez, úgy, hogy az unitárius dogmatörténet megírója bizonyára az 1860-as évektől s a fiatal Ferencz Józsefnek első papi dolgozataitól fogja datálni a mai modern unitarizmusnak kezdetét. Az csak természetes, hogy Ferencz József, a pap, akkor is megmaradt reformátori céljai mellett, amikor püspökké lett s modern hitelveinek fejtegetését, Dávid Ferenc fölfogásához visszahajló hitének ismertetését, tovább is egyházi beszédeknek tulajdonképeni tartalmául vallotta. E munkájában Ferencz Józsefnek nagyon segítségére volt az, hogy még kolozsvári pap korában (Kriza János püspöksége idején) megjelentek Channing beszédei magyarul s így korszakalkotó reformátori munkájának már kezdetén nagy reformátor társára támaszkodhatott. Valóban Ferencz József ugyanazt a munkát végezte nálunk, amit az amerikaiaknál Channing. Az is csak természetes

hogy míg a püspök úr tanította a papnövendékeknek a szónoklástant, saját irányát állította tanítványai elé követendő mintául. Ez okfejtő vagy értekező beszédek ma is a leggyakoribbak templomainkban. Nevezhetném dogmatikus beszédeknek is, s egészen helyes megjelölés ez is: apologetikus (hitvédelmi) beszédek. Bedő Albert úr évről-évre pályadíjakkal ápolta e beszédformát. Sok fiatal papunk ragaszkodik e formához ma is. Az előttem levő Unitárius Szószékben Báró Józsefnek „Jézus nevében imádkozzunk“ és Marosi Mártonnak „Nemzeti Isten“ című beszédei ilyen apologetikus beszédek. E nemben különösen szépek Kovács Lajos brassói lelkésznek pályanyertes beszédei. Csifó Salamon theol. akad. tanár szintén e beszédformát kedveli, ő azonban nem az egyházi hittételeket, hanem az egyetemes emberi történetnek (a jó és rossz történetének) tanulságos alakulásait szokta fejtegetni s így Channing irányát Martineau irányával próbálja egyeztetni.

2. *Erkölcsei prédikációk.* E beszédek tartalma általában a bibliai tíz parancsolatnak magyarázata. Kétségtelenül az ilyen beszédet a legkönnyebb „összeütni“. Az élet gazdag példatára a „ne ölj“, „ne lopj“ stb. parancsolatokhoz nyújt legváltozatosabb illusztrációt. Azonban jól jegyezte meg W. Faber, hogy épen a nem sikertült erkölcsi prédikációk ártottak legtöbbször a szószéknek. Ahhoz, hogy valakinek joga legyen erkölcsi prédikációt tartani, mocsokialan előélet, tiszta magánerkölcs, feddhetetlen jellem kell. Ha a hallgatóság tudja, hogy papja „vizet prédikál és bort iszik“, bizony nem hisz neki. Jézusnak joga volt ilyen beszédek mondani. De szomorúan kérdelem: papjaink közül (s általában a keresztény papok közül) hányan léphetnek nyugodt lelkiismerettel Jézus szószékére? Hase egyéb körülményre is figyelmeztet. Ő azt mondja, hogy a papok szívesen vonnak le mindenféle apró-cseprő törtériből erkölcsi tanulságot, azonban gyakran szem elől tévesztik, hogy bárminő kisz jelentőségű esemény nem tud imponálni a hallgatónak s így az ilyen bagatell dologhoz fűzött tanulság kárbavesztett. Az emberiség történetének kiváló ismerője legyen a pap — úgy mond Hase, — aki valóban meg is tudja találni a történelemben mutatkozó végzetszerűséget. Mert nem minden igazság egyszersmind tanulság is, noha annak látszik. Különben is — teszi hozzá E. Chr. Achelis — nagy kérdés: vajjon van-e az eseményeknek tanulsága? Aki hiszi az előreelrendelés (praedestinatio) tanát, az megfigyelheti ugyan az események irányát, de saját cselekedeteire vonatkozólag nem vonhat le gyakorlati értékű tanulságot. E gondolat persze már a szabad akaratt problémájába kapcsolódik, amit nincs helye itten bővebben fejtegetnünk.

Az erkölcsi prédikációnak két formája ismerős nálunk. Az egyik félig bibliamagyarázat. A pap ugyanis nem az életből, hanem a bibliából veszi beszédeinek példáit s azokból vonja le az erkölcsi tanulságot. A szóban levő Unitárius Szószékben Ütő Lajosnak „Bibliai képek“ c. beszéde ilyen. Orbán Lajos egész kötetre való ilyen beszédet adott volt ki. Ürmösi Károlynak és Gvidó Bélának emlékszem néhány idetartozó prédikációjára. Az ilyen beszéd hatása attól függ, hogy mennyire plasztikus a kép, amit elének állít az orator. Németh István, ki ez irányban szokott a legtöbb sikerrel prédikálni, a bibliai képet megtoldja a tanulsággal s beszédei arányosan két részre oszlanak (a hármas divizio fenn tartása mellett); Lőfi Ödön a bibliai képet csak vázlat szerűen adja, hogy annál több ideje legyen a tanulságról elmélkedni; Józán Miklós inkább

a bibliai kép bemutatása kedvéért látszik prédikációit készíteni. Az erkölcsi prédikációknak ennél a csoportjánál a történetnek a bibliában kell meg-
lennie, minélfogva az alapigékben benne kell foglaltatnia a cselekmény
tárgyának ép úgy, mint a belőle vonható tanulságnak.

Az erkölcsi prédikációnak másik formája alapigéül a tanulságot
veszi fel s a profán világ eseményeiből keres hozzá igazoló példákat;
tehát módszere az előbbinek éppen fordítottja. Péterfi Dénes volt az ilyen
predikációk mestere minálunk. Az emberi élet, mint dráma, beszédeinek
tárgya s a drámának színtere — amint ő maga írja „Az egyházi beszéd-
ről“ való tanulmányában — az ég, a föld s a pokol, vagy még inkább
az emberi lélek maga a színtér, hol az ég és pokol hatalmai vívják a
tragikus harcot. Az ilyen beszédek a szimbolikus beszédek. Minden
szónak két jelentése van bennük, egyik a szó szerinti, másik az átvitt
értelmű. Emlékszem, egyik legszebb beszéde a virágról szólott s az
illatos lelket juttatta eszünkbe. Illatos lélek . . . minő fenséges fogalom
e szagos, bűdös társadalomban. Az ilyen szimbolikus beszédeknek nincs
sem kettős, sem hármas szerkezetük. Egyetlen képnek kifejtései
azok.

A prédikátornak ügyelnie kell rá, hogy a kép, az előadás hang-
súlya s az orator mozdulatai egyetlen művészi egésszé olvadjanak össze.
Egyetlen közberikácsoló hang, egy suta kézmuzdulat vagy egyetlen oda
nem illő szó tönkre tudja tenni a hatást. Péterfi Dénes művésze volt
a szószeknek. Tanítványai közül tudtommal csak Taar Géza közelítette
meg, más senki.

3. *Szociális beszédek.* Az olyan prédikációkat foglalom e csoportba,
amelyek az egyéni erkölcs és a tömegerkölcs közötti viszonyt, illetőleg
ennek aktuális problémáit tárgyalják. A műfaj maga új keletű s jóformán
csak a múlt század 80-as éveiben született. Sokáig vitatkoztak arról, hogy
szabad-e a papnak aktuális társadalmi témákat beszéd tárgyul választani.
Voltak, kik ellene foglaltak állást, mondván, hogy a templom a lelki
békességnek a helye, hova semmi napi érdekességű dolgot bevinni nem
szabad. E merev álláspont azonban nem volt jogosult. A sok háborgó
lelkiismeret nem maradhatott a templomon kívül; s ha a hallgatónak
szabad a mindennapi élet szenvedélyeit magukkal vinni a templomba,
a gondokat és gondolatokat, az érzéseket, a gyűlölséget és fájdalmat,
a koreszméket s a magán ambíciókat, — hát akkor szabad a papnak is
vinni magával aktuális gondolatokat. Igaza van Steinmayernek: Zárjátok ki
az aktualitást a prédikációból s megőlitek a prédikációt. Persze az aztán
egészen más dolog, hogy mit csinál az aktuális témával a prédikátor.
Dr. Boros György rendszerint az egyháztörténeti hasonlatokkal fonta
össze, kimutatván, hogyan viselkedtek elődeink hasonló körülmények
között; Vári Albert — ki nálunk a legtöbb sikerrel képviseli e műfajt —
bölcseletileg alapozza meg az aktualitást, utalván rá, hogy nincs semmi
új a nap alatt, a szerencse és szerencsétlenség régi sorsa az emberi-
ségnek, mely bánatban enyhülést nyújt, örömben mérsékletet tanácsol.
Vári rendszeren letompítja az aktualitás életét, Ürmösi József ellenben kifeni
azt. Itt azonban azt kell mondanunk Scheelevel, hogy a prédikátornak
nem szabad felednie, hogy a templom istenháza s ennélfogva a pap-
nak nem csupán az emberek a hallgatói, hanem Isten is; éppen ezért
minden dolgot az emberi kicsinységen kívül Isten nagyságához is hozzá

kell mérnie, mielőtt a szónok arról döntene, hogy mekkora fontosságot tulajdonítson az aktualitásnak.

Ime, nagy vonásaiban az unitárius prédikáció jelen állapota. Papjaink tiszteletet érdemlő buzgósággal keresik a tökéletességet s kiki tehetsége szerint törekszik javítani szónoki munkáját. Sok út van már járhatóvá taposva s mint láttuk, a becsületes igyekezetben nincs hiány.

Szerettem volna beszámolni arról is, hogy minő hatással volt az elmúlt világháború az unitárius prédikációra. Sajnos, e hatásról jelenleg keveset mondhatok. Nekem úgy tetszik, hogy a lelki elmélyülés, mely e világrengéssel együtt jár, még nem ért véget. Majd, ha a tapasztalás hullámai talajt érnek s visszaverődnek, ha majd lehiggadnak a kedélyek s az öntudatos, tervszerű irodalmi munkának az ideje is elkövetkezik, akkor fog igazán meglátszani, hogy az elmélyülésből lett-e valami haszna az unitárius prédikációnak. Ma mindössze annyit tudhatunk, hogy papjaink tónusa formásabb, beszédek tartalma súlyosabb lett. Éreztük, hogy az élet, mi mindnyájunkra ránehezült, ott túl a proféták és apostolok vállain. Hogy birkóznak meg e teherrel, azt a jövő mutatja meg.

Hosszúra nyúlt ismertetésünket azzal végeztük, hogy ismételtén gratulálunk az Unitárius Szószék feltámadásához s tudatjuk, hogy a papi munkát a jövőben is megbecsülő figyelemmel kísérik e téren is.

Dr. Borbély István.

Közzolgálat-e az Ur-szolgálat?

„Tempora mutantur . . .” régi mondás, régi igazság. Változnak az idők és változnak az emberek. Egy néhány év óta különösen sokat változtak az idők is. Talán mondanunk is felesleges, hogy e szomorú változás árát a komolyabb erkölcsi felfogás, az intenzív lelki és szellemi élet, a kultura fizette meg. A visszafejlődés, csökkenés ténye tagadhatatlan minden téren, kivált az ember lelki berendezésében. Az ember, a teremtésbeli ékes korona, a krisztusi eszmény hordozója, a nietzschei magas elv valósítója, a felsőbbes ember anyéka lett önmagának. Mintha kicserélték volna. Lerongyolódott, leszegényedett, nem annyira külsőleg, mint belsőleg, lelki ábrázata elrútult, deformálódott. Ujból elvesztette a paradicsomot. Valódi megváltása lenne, ha életéből, emlékezetéből örökre kitörülhetne egy néhány sötét évszámot, ha el lehetne vezetni a Lethe vizéhez, hogy abból merítve felejtani tudja a közös emberi nagy szerencsétlenséget, a háborus örületet, a háborus szennyet.

Ehhez a folyóhoz, a feledés vizéhez s a mocsarak helyett új éltető forrásokhoz mi igehirdetők, urszolgák volnánk hivatva elvezetni a vértől ittas, lezüllött emberiséget. Nem az élet fölött állunk, mint kényelmes páholyból szemlélődők, hanem az élet poros útján, az életben járunk. Mi is feledni vágyunk. Feledni a sok méltatlanságot, megaláztatást, wisemmizést, lefokozást.

Nagyérdemű, szeretett új főgondnokunk e hivatalos organum nov. dec. számában „Egy őszinte szó”-ban őszintén kimondja, miben látja a belsőemberi, illetve lelkészi fizetésrendezés tekintetében a hibek, az egyház-községek hívős, szinte fagyasztó magatartásának indító okait. Eszerint a

hívek nézőszögletéből nézve igen nagy árat kértünk és számítottunk szolgáinkért. A nagyobb fizettséggel szemben nincs jogosult, érdemesült ellenérték. Népünk tehát a kiadott fizetésjavítási rendelet szerint nemcsak járandóságainkat, hanem a lelkeszi munkát is értékelte volna. Ha így volna, az valóban szomorú lenne reánk lelkészekre, de szomorú volna a hívekre és magára a közre. Egyik oldalon a túl magas fölértékelés, másik oldalon a túl alacsony lebecsülés: hisz ez valójában az Urszolgálatnak, mint közszolgálatnak kimondott csődjét jelentené. Akkor a konzekvenciákat levonó lelkészség, hogy látható és megmérhető *közmunkát* végezzen, minden további teketória nélkül bátran odaállhatna a sáncások, útkaparók közé s a hívek tetszésével találkozva talán üdvösebb lenne a munkája, mintha az Urnak láthatatlan útját egyengetné. Tévedhetünk, de mi a hívek említett értékeléséről alkotott véleményünkben nem megyünk ilyen messze. A termény és járandóság értéke megállapításánál egy fontos szempont vezette őket, nevezetesen az, hogy miként menthetnék meg a belső embert is, a saját féltett zsebéket is. Törekvésük arra irányult, hogy valami kerülő úton a fizetésjavítás terhét és kötelezettségét valaki másnak, akár az államnak, akár a státusnak vállalra áttegyék. És itt újból nem vádolás kép mondom, csak védelméül, a vádlottak mentségéül állapítom meg a szomorú tény, hogy főhatóságunk ezzel az ominózus fizetésjavítással, illetve javítatással egy kissé megkésett. A hívek áldozatkészségének ajtaján valóban rosszabb időpontban nem kopogtathatott volna be, mint épen most, mikor a pénz beváltás s egyéb okok miatt olyan válságos a pénzügyi és gazdasági helyzet, olyan sivár a jelen s olyan kilátástalan a jövő. Miért nem jött akkor, mikor még volt pénz a ládafiában, volt hit az emberekben, mikor még teljes szívében pompázott a szebb jövő reménységének rózsája, mikor még a lelkek virágoztak, a fölbomlásnak nyoma nem volt s a rózsaszirmok, levelek nem hervadoztak, foszladoztak? Az eredmény akkor bizonyítással más lett volna s e ballépést nem irhatnók az *érzelmi közösség* rovására. Az eredmény aztán eredményt szült volna. A szolgák szolgálata hívebb, odaadóbb, kitartóbb lett volna s most a mérlegelésnél az arány jobb s az árfolyam sokkal kedvezőbb volna. De hogy is lehet dus szellemi termést, jó eredményt várni az olyan papság munkájától, mely a két szűk esztendő alatt nyomorult éhbéren tengődve rá volt kényszerítve, hogy önmaga teremtsen magának a megélhetés biztosítására új, türethető állapotot?

Pályánk meddősege, az Urszolgálat látható eredménytelensége, a silány terméshozam senkit sem bánt jobban, mint minket. Ha még oly lelkesen fogjuk is fel a dolgot s egészen hivatásunknak élünk, vannak pillanataink — sokan vagyunk így — mikor a sikertelenség láttára erősen befészkel magát lelkünkbe a kétely, hogy vajjon a vasárnaponkénti templomi szolgálattétel s a szociális működéssel bővítve is elég teljes és termőképes életpálya-e? Épen ezért rég töprengve égünk a vágytól megoldani a kérdést, mimódon szélesbíthetnók ki a pályakörét, hogyan adhatnánk hivatásunknak nagyobb és gazdagabb tartalmat, hogyan végezhetnénk, mint társadalmi osztály, elismert produktív munkát? Gondolatunk szerint a lelkészkedést szorosabb kapcsolatba lehetne hozni a *tanítóskodással*, a nevelői hivatással. Így a vasárnaponként felgyújtani szokott fényes csillárt a kialvás vagy kioltás veszélye nélkül áthelyezhetnók szépen a mindennapi élet asztalára, hogy ott bár csak egy gyertyalánggal égjen és világoljon az ismeretközlésben, a jónak szépnek és igaznak meggyökeresítésében. Lát-

hatatlan világunk a láthatóval közelebbi relációba kerülne, megfoghatatlan ügykörünk tapinthatóbb, megmérhetőbb körrel bővülni. A nép szellemi és lelki vezére így lenne valóban gyülekezetének pásztora, igazi néptanítója.

Csak hogy mindezekhez első föltétel a lét föltételeinek föltétlen biztosítása, a szolgáknak az anyagi gondok alól való felszabadítása, a papi tekintélynek felülről jövő intézkedésekkel lehető védeése, megóvása. Ezért egyházszervezetünknek is bizonyos módosulásokon kell átmennie. A demokratikus irány a pátriárkálisnál a mi óhajunknak is inkább megfelelne, mert amazzal előtérbe nyomulna az egyforma mérték, az egyenlő elbánás elve s ezzel kissé szilárdulna a belső embernek is a jogi helyzete, erősödne a jogvédelme. Mi szívből óhajtjuk, hogy egy belső ember ügye, ha ellene komoly vád merül fel, ne családiasan, egyszerű igazoltatással intéztessék el, hanem folytassák le vele szemben szabályszerűen a szigorú fegyelmet, hogyha megtévedett és bűnös, akkor bűnhődjék, de ha nem bűnös, akkor rágalmozója viselje a törvény fenyítését. Mi azt akarjuk, hogy a családanya, az egyház szemében ne legyenek dédelgetett és nem dédelgetett hívek, becézett és mostoha gyermekek. Mikor fizetésünkről, a munkás bérééről van szó, ne utaljanak az Ur fizetésére s mikor megaláztatásunkról van szó, ne hivatkozzanak az égre. Egyforma mértéket, egyenlő elbánást minden vonalon, a farizeusoknál több igazságot, mert csak az vezet a mennybe. (Jézus.) Egyáltalában engedjék meg nekünk, hogy mi is a földön járjunk, de nem mint útszéli vándorok, mint kolduló szerzet, szellemi proletárság, hanem mint örömhírral járók, mint küldöttek, követek, kikről mindenütt kellő gondoskodás történik. A földtől mi nem akarunk még a földön megválni, a jogokkal körülbástyázott élet talajáról lesiklani. Nem és azért nem, mert tudjuk, hogy a jövő szemléletébe nem merülhetünk el anélkül, hogy a jelen tartozásait megne tagadjuk; az eszmények világának át nem adhatjuk egészen magunkat anélkül, hogy a látható világról, a valóságról meg ne feledkezzünk. Különben csak úgy járnánk, mint az a bölcs (Tycho de Brahe), ki azt gondolván, hogy éjjel a csillagok szerint igazodva mehet a legrövidebb úton, kocsisától ezt a választ nyerte: „Jó uram, lehet, hogy az égen jól kiismered magad, de itt a földön bolond vagy.“ (Kant.)

Eszményeink csillagai továbbra is csillagok maradnak s előttünk a vaksötét éjben is ragyogni és világolni fognak. De az útról le nem térünk. Az élet poros országútján megyünk, haladunk előre. Visszük a lelkeket, vezetjük a szennyes mámorból józanodó s új, tiszta forrásvízre szomjuhozó emberiséget az élet kűfőjéhez. Akik minket megértenek, velünk vannak, velünk éreznek, esdve kérjük, jöjjenek a nemes munkában segítségünkre. Vegyék félre útunkból a torlaszokat, tegyék szabaddá lélekzetvételünket s látni fogják, hogy bennünk is van hűség, kötelességtudás, hivatásérzet. Mint lelkiismeretes, hű, nem magukat, hanem a nyájukat legeltető pásztorokat (Ezékiel) fognak minket megismerni s úgy értékelni. Olyan emberekül, kiknek buzgósága buzgóságot, hite hitet, élete életet, eszménye lelkeket tud teremteni s a lét fáján bizonytalanul lelógó, vegetáló, lélek nélküli árnyakból érző lények, *emberek* lesznek s a szivekből új nóta fakad...

Az Urszolgálatot korántsem akarjuk magunknak kisajátítani. De míg Langgal elismerjük s lángolva hirdetjük, hogy az utolsó suszterek (ma nem

is olyan utolsó) mestersége is hiven végezve a maga nemében közszolgálatot jelentő Urszolgálat: addig viszont mi is joggal elvárhatjuk a társadalom minden rétegétől, minden tényezőtől, hogy hivatásszerűen végzett, buzgó igehirdetői szolgálatunkat elismerésével és becsülésével honorálja s egyáltalán kérdésbe se tegye: közszolgálat-e az Urszolgálat?

Keresztesi Dénes.

Rendelet.

33—1921. eln.

Körlevél

valamennyi unitárius lelkész afiához mint iskolaszéki elnökökhöz a népiskolai statisztikai adatok beküldése tárgyában.

Felhívom az iskolaszéki elnököket, hogy a népiskolai statisztikai adatok tárgyában a megyei iskolarevizorok által közvetlenül hozzájuk küldött űrlapot magyar nyelven töltsék ki és küldjék el az illető revizorhoz.

Kolozsvár, 1921. február 1.

Ferencz József
püspök.

HIREK

Személyi hír. Örömmel tudatjuk olvasóinkkal, hogy a főtiszt. püspök úr egészsége helyre állott.

Eljegyzés. Gál Jenő magyarzsákodi tanító eljegyezte Dombi Eszti két Homorod-Szentmártonon. — Gratulálunk.

Elhunyt. Özv. abrudbányai Rédiger Gézáné, szül. Nagy Amália, unitárius lelkészné életének 69. évében f. év február hó 7-én Bölönben elhunyt.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2 sz.

REKLAMÁCIÓ a lap megjelenésétől számított 15 napon belül fogadtatik el.